

УДК 340.1:341.171

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-18-296-309

Теремецький Владислав Іванович,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач сектору проблем реалізації господарського законодавства

відділу проблем модернізації господарського права та законодавства

Державної установи «Інститут економіко-правових

досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»

vladvokat333@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-2667-5167

Петренко Анатолій Анатолійович,

доктор філософії у галузі міжнародного права,

докторант відділу теорії держави і права

Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України

petrenkoanatolii13@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-1646-6652

ПРАВОВА СИСТЕМА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ОСОБЛИВОСТІ, СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НОРМОПРОЄКТУВАННЯ В УМОВАХ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ACQUIS ЄС

У статті здійснено комплексне дослідження правової системи Європейського Союзу (далі – ЄС), яка має унікальну природу *sui generis* та поєднує риси міжнародного й наднаціонального правопорядку. Наголошено, що розширення ЄС і зростання його впливу зумовлюють необхідність адаптації національних правових систем держав-кандидатів, зокрема України, до *acquis* ЄС. Розкрито структурні елементи правової системи ЄС, її багаторівневості і багатоаспектності, взаємодію з національним та міжнародним правом. Особливу увагу приділено базовим доктринам, сформульованим у практиці Суду ЄС: автономії правопорядку, примату, прямої дії та процедурі попереднього рішення за ст. 267 Договору про функціонування ЄС, які забезпечують єдність тлумачення й застосування права ЄС. Систематизовано підходи до класифікації джерел права ЄС: установчі договори та загальні принципи (первинне право), регламенти, директиви й рішення (вторинне право), акти м'якого права (*soft law*), а також прецедентне право Суду ЄС. Розмежовано поняття «пряма застосовність» і «пряма дія», а також уточнено співвідношення примату права ЄС та внутрішньої ієрархії джерел.

Виявлено сучасні тенденції розвитку правової системи ЄС, серед яких: універсалізація та уніфікація права, посилення взаємозалежності між міжнародним, регіональним і національним правом, конституціоналізація правопорядку ЄС, розширення його компетенцій у сферах цифровізації, кібербезпеки, охорони довкілля та охорони здоров'я. Акцентовано на ролі ціннісних засад, закріплених у ст. 2 Договору про Європейський Союз та Хартії основних прав ЄС, а також механізмів їх забезпечення (процедура за ст. 7 Договору про ЄС, бюджетні умовні інструменти). Окремий наголос зроблено на нормативних орієнтирах цифрової трансформації: Загальному регламенті про захист даних (GDPR), Акті про цифрові послуги (DSA), Акті про цифрові ринки (DMA), Директиві NIS2, Регламенті про дані (Data Act) та Акті про штучний інтелект (AI Act), що задають конкретні вимоги для адаптації українських законопроектів.

Наукова новизна статті полягає у формулюванні авторської моделі адаптації українського законодавства до *acquis* ЄС, що охоплює три взаємопов'язані рівні: 1) теоретичний – осмислення природи та доктринальних засад права ЄС; 2) методологічний – інтеграція інструментів «належного нормопроекткування» (*better regulation*), включно з оцінкою регуляторного впливу, «SME test», принципом «one in, one out» та запобіганням «gold-plating»; 3) інституційно-прикладний – створення Парламентського офісу нормопроекткування, що не дублює повноважень Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України (далі – ГНЕУ), а зосереджується на методології, відповідності *acquis* та термінологічній уніфікації. Показано, що саме поєднання доктринальних орієнтирів права ЄС з прикладними методологічними інструментами формує нову якість української правотворчої діяльності.

Зроблено висновок, що успішна адаптація законодавства України до *acquis* ЄС потребує не лише формальної гармонізації норм, а й вироблення цілісної методології нормопроекткування, яка поєднує європейські стандарти правотворчості з національними правовими традиціями, забезпечує термінологічну узгодженість та створює умови для постзаконодавчого моніторингу. Реалізація цієї моделі сприятиме зміцненню інституційної стійкості України, підвищенню якості законопроектної роботи та її відповідності європейським стандартам за умов сучасних глобальних викликів.

Ключові слова: правова система ЄС, доктрини права ЄС, джерела права ЄС, *acquis* ЄС, Європейський Союз, нормопроекткування, правотворча діяльність, методологічні засади, верховенство права, цифрова трансформація, адаптація законодавства України.

Teremetskyi V., Petrenko A. EUROPEAN UNION'S LEGAL SYSTEM: SPECIFICS, MODERN TENDENCIES AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF DRAFTING IN TERMS OF ADAPTING UKRAINIAN LEGISLATION

Випуск 18. 2025

© В.І.Теремецький, А.А.Петренко, 2025

TO THE EU ACQUIS

The article provides a comprehensive study of the legal system of the European Union (hereinafter – EU), which has a sui generis nature and combines the features of both international and supranational legal orders. It is emphasized that the enlargement of the EU and the growing influence of its law necessitate the adaptation of the national legal systems of candidate states, including Ukraine, to the acquis of the EU. The structural elements of the EU legal system are revealed, namely its multi-level and multidimensional character, as well as its interaction with national and international law. Particular attention is devoted to the fundamental doctrines developed in the case law of the Court of Justice of the EU: autonomy of the legal order, supremacy, direct effect, and the preliminary ruling procedure under Article 267 of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU), which ensure the unity of interpretation and application of EU law. Approaches to the classification of EU sources of law are systematized: founding treaties and general principles (primary law); regulations, directives, and decisions (secondary law); soft law instruments; and case law of the Court of Justice of the EU. The distinction between “direct applicability” and “direct effect” is clarified, as well as the relationship between the supremacy of EU law and the internal hierarchy of sources.

The article identifies the current trends in the development of the EU legal system, including: the universalization and unification of law; the strengthening of interdependence between international, regional, and national legal orders; the constitutionalization of the EU legal order; and the expansion of EU competences in the fields of digitalization, cybersecurity, environmental protection, and healthcare. The role of the fundamental values enshrined in Article 2 of the Treaty on European Union (TEU) and the Charter of Fundamental Rights of the EU, as well as the mechanisms for their enforcement (procedure under Article 7 TEU, budgetary conditionality instruments), is highlighted. Special emphasis is placed on the regulatory benchmarks of the digital transformation: the General Data Protection Regulation (GDPR), the Digital Services Act (DSA), the Digital Markets Act (DMA), the NIS2 Directive, the Data Act, and the Artificial Intelligence Act (AI Act), which set specific requirements for the adaptation of Ukrainian draft legislation.

The scientific novelty of the article lies in formulating an original model of adaptation of Ukrainian legislation to the acquis of the EU, which covers three interrelated levels: 1) theoretical – conceptualizing the nature and doctrinal foundations of EU law; 2) methodological – integrating the instruments of “better regulation”, including regulatory impact assessment (RIA), the SME test, the “one in, one out” principle, and the prevention of gold-plating; 3) institutional and practical – the establishment of a Parliamentary Office for Law-Making, which does not duplicate the competences of the Main Scientific and Expert Department of the Secretariat of the Verkhovna Rada of Ukraine (MSED), but focuses on methodology, compliance with the acquis, and terminological unification. It is demonstrated that the combination of doctrinal benchmarks of EU law with practical methodological instruments forms a new quality of Ukrainian law-making.

It is concluded that the successful adaptation of Ukrainian legislation to the acquis of the EU requires not only formal harmonization of norms but also the development of a coherent methodology of law-making that combines European standards of legislative practice with national legal traditions, ensures terminological consistency, and provides for post-legislative monitoring. The implementation of this model will contribute to strengthening Ukraine’s institutional resilience, improving the quality of legislative work, and ensuring its compliance with European standards under the conditions of contemporary global challenges.

Keywords: EU legal system, EU law doctrines, sources of EU law, European Union, EU acquis, law-making methodology, methodological foundations, legislative activity, rule of law, digital transformation, adaptation of Ukrainian legislation.

Постановка проблеми. Функціонування та розвиток сучасних правових систем є предметом постійної уваги науковців, адже від рівня їхньої розвиненості та ефективності залежить стабільність правопорядку, результативність публічної політики та здатність держав протидіяти кризовим явищам. Особливе місце посідають наднаціональні правові системи, які формуються на основі поєднання міжнародних і внутрішньодержавних елементів. Найбільш показовим прикладом є правова система ЄС, що еволюціонувала від міждержавного співробітництва до самостійного правового порядку (*sui generis*), спроможного безпосередньо впливати на національні правові системи держав-членів та країн-кандидатів.

Розширення ЄС та зміцнення його політичного й економічного впливу посилили значення права ЄС як орієнтира для держав, які прагнуть інтегруватися до європейського правового простору. Для України, яка здійснює масштабну адаптацію законодавства відповідно до acquis ЄС і проводить інституційні реформи, дослідження юридичної природи правової системи ЄС та виявлення тенденцій її розвитку має як теоретичне, так і прикладне значення. Коректне розуміння базових доктрин і механізмів функціонування цієї системи є необхідною умовою для вироблення методології нормопроектування, здатної забезпечити відповідність національних законів європейським стандартам, зберегти національні правові традиції та уможливити якісний постзаконодавчий моніторинг. Не менш важливим завданням є недопущення надмірної чи фрагментарної транспозиції *acquis* ЄС та забезпечення її пропорційності, координація галузевих реформ і приведення національних регуляторних процедур у відповідність до засад належного нормопроектування (Better Regulation).

Актуальність дослідження додатково зумовлюють кризові виклики сучасного міжнародного порядку. Загарбницька війна Російської Федерації проти України поставила під сумнів ефективність існуючих механізмів міжнародного права та водночас пришвидшила інтеграцію України до ЄС у безпековій, економічній і правовій сферах. Паралельно стрімка цифровізація, зокрема поширення технологій штучного інтелекту, формує нові сфери регулювання й викликає колізії між правовими принципами та ціннісними орієнтирами, які потребують узгоджених стандартів на рівні ЄС і держав-членів. За таких умов інтеграція до правового простору ЄС набуває для України не лише політичного, а й системоутворювального значення, оскільки сприяє зміцненню інституційної стійкості та довіри до правопорядку.

Водночас дослідження правової системи ЄС потребує не лише загального огляду, а й постановки чітких дослідницьких питань, відповіді на які дозволять уникнути декларативності та підкреслити наукову новизну роботи. У межах цього дослідження основну увагу зосереджено на таких питаннях:

1) які особливості та доктрини (автономія правопорядку, примат і пряма дія, процедура попереднього рішення за ст. 267 Договору про функціонування ЄС визначають природу правової системи ЄС та відмежовують її від міжнародного і національного права;

2) які сучасні тенденції розвитку ЄС мають найбільше значення для адаптації українського законодавства, зокрема у сферах цифрового регулювання та безпеки;

3) якою має бути методологія нормопроєктування в Україні з урахуванням підходів належного нормопроєктування (Better Regulation), оцінки регуляторного впливу (RIA), тесту для малих і середніх підприємств (SME test) та термінологічної уніфікації.

У дослідженні основну увагу зосереджено на поєднанні теоретичного аналізу з прикладним виміром результатів. Зокрема, автори статті намагалися продемонструвати як доктрини та джерела права ЄС формують критерії якості для українських законопроектів; як цифрові та безпекові регламенти ЄС – *General Data Protection Regulation (GDPR)*, *Digital Services Act (DSA)*, *Digital Markets Act (DMA)*, *NIS2 Directive*, *Data Act*, *Artificial Intelligence Act (AI Act)* – визначають практичні орієнтири для їх імплементації; і як інституційна модель підтримки нормопроєктування – включно зі спеціалізованим парламентським офісом, що доповнює, а не дублює функції Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України (ГНЕУ), зосереджуючись на методології та термінологічній уніфікації, – здатна підвищити узгодженість, прозорість і результативність законодавчого процесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Правова система ЄС, її структура та характеристики, а також тенденції сучасного розвитку, вже були предметом дослідження як науковців з України, так і з інших країн. Серед таких вчених слід виділити: С. О. Сунегіна [1], котрий на доктринальному рівні розглянув питання сучасних тенденцій правового розвитку, зміст яких впливає на ефективність функціонування правової системи; В. В. Решоти [2], який у співавторстві з іншими науковцями дослідив інститут електронних петицій, що є інструментом електронної демократії, передбаченим в правових актах Ради Європи, зокрема в Рекомендації CM/Rec (2009)1 Комітету міністрів Ради Європи від 18 лютого 2009 року; Дж. Діксон та П. Елефтеріадіс виклали теоретичні погляди на основні питання, що стоять перед ЄС і його законодавством, а також проаналізували низку точок зору на теоретичні проблеми у праві ЄС [3].

Існують наукові праці, присвячені вивченню Європейського досвіду у сфері протидії дезінформації та запобігання гібридним загрозам [4]. Їх поява передусім пов'язана із необхідністю оновлення інформаційного законодавства та посилення ролі інформаційної безпеки у національних нормативно-правових актах з питань безпеки. Адже для України, яка безпосередньо бере участь в інформаційній війні, важливим завданням є інтеграція та використання європейських ініціатив, спрямованих на зміцнення системи інформаційної безпеки на національному рівні.

Утім зазначені дослідники присвятили свої напрацювання лише окремим питанням правової системи як феномену соціальної реальності. Тому авторами цієї статті вперше на рівні окремої наукової публікації підіймається питання не лише сутності, а й формування та розвитку правової системи ЄС як явища соціальної дійсності. До того ж стратегічний курс України на набуття повноправного членства в ЄС актуалізує необхідність переосмислення значної кількості питань, пов'язаних із визначенням сутності та природи правової системи ЄС, а також тенденцій її розвитку в умовах кризових реалій сьогодення.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні правової системи ЄС, з'ясуванні її доктринальних засад і сучасних тенденцій розвитку, а також у формулюванні авторської моделі адаптації українського законодавства до *acquis* ЄС на основі принципів належного нормопроєктування. Основні **завдання** полягали у дослідженні правової системи ЄС як *sui generis*-утворення, зокрема у з'ясуванні її юридичної природи, розкритті базових доктрин (автономії правопорядку, примату, прямої дії та процедури попереднього рішення), систематизації джерел та ціннісних засад із механізмами їх забезпечення, а також в аналізі сучасних тенденцій її розвитку, зокрема цифрових трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній юридичній літературі існують різні визначення поняття «правова система». При цьому кожна правова система включає в себе низку взаємопов'язаних, взаємодіючих та взаємозалежних елементів (правових засобів, явищ, процесів), які формуються, функціонують і розвиваються на підставі та з урахуванням об'єктивних і суб'єктивних чинників розвитку певного народу або суспільства, забезпечуючи цілісний нормативно-організуючий вплив на відповідні соціальні процеси або відносини.

Об'єктивними чинниками функціонування правових систем є особливості правового, історичного, соціокультурного, географічного, ідеологічного, економічного та іншого розвитку суспільства. Вказані чинники існують та сприймаються як факти соціальної дійсності і не залежать від суб'єктивних оцінок, уявлень та думок. Водночас суб'єктивні чинники, навпаки, безпосередньо пов'язані з людиною як первинним суб'єктом права, зокрема, з рівнем її правосвідомості, правової культури, з її інтересами та прагненнями тощо.

Структуру правової системи доцільно аналізувати крізь призму взаємодії її складових, які умовно поділяються на відносно стабільні (статичні) та змінні (динамічні) елементи, що перебувають у діалектичній

єдності. До стабільних компонентів належать фундаментальні правові засоби універсального характеру, які становлять основу правової системи: норми права, організаційно-інституційна складова та ціннісно-ідеологічні орієнтири. Саме вони визначають засадничі орієнтири й моделі, на основі яких вибудовуються суспільні відносини та правова практика. Натомість динамічні елементи втілюють ці моделі у соціальній реальності, окреслюючи напрями та форми правового розвитку і забезпечуючи зв'язок між подіями та їх нормативним закріпленням у конкретних умовах (зокрема, у процесах нормопроєктування, правотворчої діяльності, правозастосування та виникнення правовідносин) [5, с. 15–16].

З урахуванням наведеного, а також мети статті, зазначимо, що природа правової системи визначається насамперед через особливості розвитку її статичних елементів, представлених правом і його внутрішньою структурою, інституційною складовою, а також ціннісно-ідеологічними засадами. Природа будь-якого явища, зокрема правової системи, відтворює у своєму змісті її фундаментальні концепти та конститутивні принципи організації. Виокремлення цих засад із-поміж інших складових дозволяє сформулювати цільовий (телеологічний) орієнтир системи, визначити її потенціал щодо реального буття та окреслити ту невід'ємну якість, без якої правову систему неможливо цілісно осмислити в контексті її проявів.

Особливості правової системи ЄС значною мірою зумовлені його специфікою як наднаціонального інтеграційного об'єднання, оскільки інституційна структура ЄС безпосередньо впливає на формування системи його джерел права. Водночас між інституціями ЄС та правовою системою існує взаємозалежність: приймаючи та застосовуючи норми права ЄС, інституції визначають зміст і напрями розвитку правопорядку, який, зі свого боку, закріплює їхню компетенцію та правовий статус і відтворює механізми їх функціонування.

ЄС не є державою у класичному розумінні, а становить міжнародне інтеграційне утворення, здатне встановлювати обов'язкові норми як у сфері публічного, так і приватного права. Він охоплює відносини як між державами-членами, так і між фізичними та юридичними особами, що перебувають під юрисдикцією ЄС. За своєю правовою природою ЄС поєднує риси міжнародної організації та наднаціонального утворення, яке поступово еволюціонує у напрямі розширення спільних компетенцій, наближених до федеративних моделей.

Система інститутів ЄС відображає цю подвійність. Одні з них виражають міждержавний вимір інтеграції (наприклад, Рада ЄС чи Європейська Рада), інші мають наднаціональний характер (Європейська Комісія, Європейський Парламент, Суд ЄС, Рахункова палата) [6 20, с. 69, 72]. Така структура забезпечує узгодженість прийняття та застосування норм права на всій території ЄС і формує ціннісно-ідеологічні та інституційні засади європейського правопорядку.

Правовою основою існування ЄС є установчі договори, які визначають його організаційну структуру та розмежовують компетенції між Союзом і державами-членами. При цьому закріплюються сфери виключної компетенції, у межах яких держави-члени відмовляються від власних повноважень на користь інститутів ЄС [7]. Важливим інструментом вторинного права є регламенти, що приймаються на підставі Договору про функціонування ЄС і мають пряму застосовність (*direct applicability*), тобто діють у правопорядках держав-членів без потреби в національних актах імплементації. Водночас пряма дія (*direct effect*) становить окрему доктрину Суду ЄС, яка передбачає здатність норм, що відповідають визначеним критеріям, безпосередньо надавати права та покладати обов'язки на приватних осіб.

Зазначені обставини визначають своєрідність правової системи ЄС. Вона не може бути віднесена ані виключно до міжнародного права, ані до національних правових систем. Її особливістю є поєднання норм, що випливають з установчих договорів та актів інститутів ЄС, із положеннями, прийнятими державами-членами на національному рівні. Це формує «подвійну природу» права ЄС, яке є водночас елементом міжнародного правопорядку та складовою національних правових систем, маючи при цьому пріоритет над ними у випадку колізій.

Правопорядок ЄС є автономним стосовно міжнародного та національних правопорядків: його норми безпосередньо застосовуються у державах-членах та створюють власну систему захисту прав і обов'язків [7]. У цьому контексті ключове значення мають базові доктрини, вироблені у практиці Суду ЄС. Доктрина примату (*supremacy*) закріплює перевагу права ЄС над правом держав-членів у разі колізії, що було підтверджено у рішеннях Суду ЄС у справах *Costa v. ENEL* та *Internationale Handelsgesellschaft* [8; 9]. Доктрина прямої дії (*direct effect*), сформульована у справі *Van Gend en Loos*, передбачає, що за певних умов положення установчих договорів і актів вторинного права можуть безпосередньо створювати права та обов'язки для приватних осіб і підлягати захисту в національних судах [10]. Важливим інструментом забезпечення єдності тлумачення і застосування норм є процедура попереднього рішення, передбачена ст. 267 Договору про функціонування ЄС, яка встановлює діалог між Судом ЄС і національними судами та гарантує однаковість правозастосування в усіх державах-членах (справа *Simmenthal*) [11].

Система джерел права ЄС охоплює чотири основні блоки:

- 1) первинне право – установчі договори (Договір про ЄС та Договір про функціонування ЄС), а також загальні принципи права [7];
- 2) вторинне право – регламенти, директиви та рішення інститутів ЄС, прийняті на підставі й на виконання положень установчих договорів [7];

3) акти м'якого права (soft law) – рекомендації, висновки, повідомлення, «Білі» та «Зелені книги», настанови Європейської комісії [12];

4) прецедентне право (case law) Суду ЄС, яке конкретизує та розвиває доктрини й принципи, а також має визначальне значення для однакового застосування *acquis* [13].

Подвійна природа правової системи ЄС, що поєднує міжнародно-правові та внутрішньодержавні елементи, зумовлює специфіку її ієрархії. На найвищому рівні перебувають установчі договори – Договір про ЄС та Договір про функціонування ЄС – а також загальні принципи права ЄС. Далі розташовуються акти вторинного права (регламенти, директиви, рішення), після яких іде національне законодавство держав-членів, яке має відповідати праву ЄС і не може йому суперечити.

Важливо чітко відмежувати пріоритет (верховенство) права ЄС від ієрархії джерел усередині правопорядку ЄС. Перше означає перевагу норм права ЄС над національним правом у разі колізії (доктрина примату, підтверджена практикою Суду ЄС). Друге стосується внутрішньої субординації самих джерел права ЄС: установчі договори та загальні принципи мають вищу юридичну силу порівняно з актами вторинного права (регламентами, директивами, рішеннями), які, зі свого боку, повинні відповідати положенням установчих договорів.

Особливістю джерел права ЄС є не лише їх ієрархічна побудова, а й механізм дії: регламенти діють безпосередньо у правопорядках держав-членів (пряма застосовність), директиви вимагають національної транспозиції, а рішення зобов'язують своїх адресатів; однаковість тлумачення та застосування забезпечується практикою Суду ЄС, зокрема через процедуру попереднього рішення, закріплену у ст. 267 Договору про функціонування ЄС. Водночас правова система ЄС поєднує нормативні та прецедентні засади, а її аксіологічний фундамент становлять спільні цінності, що визначають напрями правового розвитку держав-членів.

Подвійна природа права ЄС проявляється в тому, що воно поєднує риси двох основних правових традицій Європи – романо-германської (континентальної) та англосаксонської. З одного боку, право ЄС ґрунтується на кодифікованих нормах, характерних для континентальної правової сім'ї, з іншого – дедалі більшого значення набуває судовий прецедент як джерело права, властивий англосаксонській традиції. Конвергенція цих моделей зумовлена як тісною інтеграцією держав-членів, так і глобалізаційними процесами економічного, політичного, культурного та соціального характеру. У результаті формується новий правовий комплекс, що поєднує різні підходи та поступово набуває власної системної єдності.

Визначальними для правової системи ЄС є фундаментальні принципи та цінності, закріплені у ст. 2 Договору про ЄС: повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права та дотримання прав людини, включно з правами меншин. Вони доповнюються такими засадами, як плюралізм, недискримінація, толерантність, справедливість, солідарність, рівність жінок і чоловіків. Стаття 3 Договору про ЄС визначає просування цих цінностей як одну з цілей ЄС, у тому числі на міжнародній арені [14, с. 35].

Поряд із декларативним закріпленням цінностей ЄС застосовує процедурні механізми їх забезпечення. Зокрема, ст. 7 Договору про ЄС передбачає превентивні та санкційні заходи у разі серйозного порушення державою-членом цінностей ЄС (включаючи можливість призупинення окремих прав, що випливають із членства). Додатково функціонує бюджетний механізм умовності – Регламент (ЄС) 2020/2092 про загальний режим умовності для захисту бюджету ЄС, який пов'язує доступ до фінансування з дотриманням принципів верховенства права, інституційної спроможності правосуддя та ефективного фінансового контролю [15].

Європейські цінності конкретизуються в низці міжнародних документів, що формують нормативно-ціннісну основу європейського правопорядку. До них належать Європейська соціальна хартія (1996), Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (1992), Рамкова конвенція про захист національних меншин (1995) та інші. Особливе значення для правової системи ЄС мають Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950) та Хартія ЄС про основні права (2000), у преамбулі якої наголошено, що людська гідність, свобода, рівність, солідарність, демократія, верховенство права та правосуддя становлять засадничі принципи правопорядку ЄС [16].

Таким чином, джерела права ЄС визначають не лише механізми правового регулювання, але й уособлюють фундаментальні цінності, що забезпечують побудову спільного простору свободи, справедливості та прав людини. Завдяки цьому право ЄС поступово набуває ознак самостійної та унікальної правової системи, відмінної як від класичного міжнародного права, так і від національних правових систем.

Очевидно, що наведені вище особливості нормативної, інституційної та ідеологічної основи розвитку правової системи ЄС безпосередньо впливають на динамічний блок її компонентів, зокрема на правотворчу та правозастосовну діяльність. З огляду на наднаціональний і договірний характер правової системи ЄС виникає об'єктивна потреба не лише у створенні правотворчих інституцій, наділених повноваженнями ухвалювати обов'язкові рішення, чинні на всій території держав-членів, а й у формуванні спеціалізованих судових інституцій, покликаних вирішувати спори між національними правовими системами та водночас гарантувати захист спільних цінностей і принципів розвитку ЄС як інтеграційного об'єднання демократичних держав Європи.

Законодавчі процедури в ЄС наочно демонструють наявність наднаціональних рис як у діяльності його інститутів, так і в механізмі функціонування Союзу. Найяскравіше вони проявляються у сфері

формування та розвитку єдиного внутрішнього ринку, економічного й валютного союзу, де рівень переданих державами-членами повноважень є найбільшим, а ключовим інструментом взаємодії виступає комунітарний метод. Існує безпосередня залежність між юридичною природою ЄС та характером процедур прийняття рішень його інституціями. Особливо виразно наднаціональні тенденції виявляються у здійсненні законодавчої функції, насамперед у звичайній законодавчій процедурі («ordinary legislative procedure», ex co-decision), а також у спеціальних законодавчих процедурах – консультації та надання згоди [17, с. 89].

Розглянувши основні аспекти юридичної природи правової системи ЄС, слід визначити тенденції її сучасного розвитку. Їхнє належне розуміння дозволяє прогнозувати можливі зміни у правовому розвитку сучасних держав та їх об'єднань і, відповідно, розробляти оптимальні правові рішення та механізми адаптації до нових і суперечливих реалій сьогодення, зокрема в умовах посилення кризових, дестабілізаційних та хаотичних процесів у суспільних відносинах.

Необхідно зазначити, що сучасні тенденції розвитку правової системи ЄС тісно пов'язані із загальними закономірностями правового розвитку, серед яких виокремлюються такі:

1. Зростання ролі правового регулювання як у публічній, так і в приватній сфері суспільних відносин. Це проявляється у безперервному розширенні нормативно-правового масиву, зокрема у збільшенні кількості актів різної юридичної сили, що врегульовують дедалі ширше коло соціальних процесів.

2. Універсалізація та уніфікація правових норм і стандартів, що набувають складного та суперечливого характеру. Найбільш виразно ця тенденція простежується в економічній сфері, де спостерігається зростаюча гармонізація регуляторних стандартів, яка, зі свого боку, стає підґрунтям для аналогічних процесів у соціальній, політичній та інших сферах суспільного життя.

3. Поглиблення взаємозалежності міжнародного, регіонального та національного права. Це виявляється в активній імплементації у національні законодавства загальноновизнаних норм і принципів міжнародного права, а також у закріпленні на конституційному рівні пріоритету міжнародного права над внутрішнім.

4. Політизація права як на міжнародному, так і на національному рівні. Її сутність полягає в активному використанні правових механізмів для досягнення політичних цілей – від легітимації політичного панування до формування суспільної думки й впливу на політичні процеси [1, с. 253–257].

Очевидно, що окреслені тенденції сучасного правового розвитку виявляються безпосередньо в межах ЄС. Правова система ЄС характеризується складною, подвійною природою та інтегративним характером, що дозволяє розглядати її одночасно як відокремлену від міжнародного права і від національних правових систем. Найчіткіше ці тенденції проявляються у межах ЄС, оскільки саме функціонування та розвиток Союзу потребують особливої уваги до забезпечення належної якості процесів універсалізації та уніфікації національних правопорядків. Це набуває особливого значення в умовах швидких інноваційних трансформацій, які потребують ефективного правового регулювання на всіх рівнях – міжнародному, регіональному та національному.

Сучасні регламенти та директиви ЄС формують чіткі нормативні орієнтири для гармонізації українського законодавства з *acquis* ЄС:

1. Регламент (ЄС) 2016/679 про захист персональних даних («General Data Protection Regulation», GDPR) – встановлює єдині стандарти обробки персональних даних, закріплює права суб'єктів, обов'язки контролерів і процесорів (controllers, processors), принципи «захист даних за проєктом» (privacy by design) та «захист даних за замовчуванням» (privacy by default). Для України ключовими завданнями є гармонізація понятійного апарату, визначення правових підстав для обробки даних, проведення оцінки впливу на захист даних (Data Protection Impact Assessment, DPIA), посилення повноважень наглядового органу та впровадження санкційних механізмів.

2. Регламент (ЄС) 2022/2065 про цифрові послуги («Digital Services Act», DSA) – визначає правила прозорості та модерації контенту (content moderation), управління системними ризиками великих онлайн-платформ (systemic risks of very large online platforms), а також забезпечення доступу дослідників до даних. Для України першочерговими завданнями є адаптація системи класифікації провайдерів (provider classification), запровадження механізмів «повідомлення та дії» (notice-and-action), встановлення вимог до звітування про ризики (risk reporting) та проведення незалежних аудитів (independent audits).

3. Регламент (ЄС) 2022/1925 про цифрові ринки («Digital Markets Act», DMA) – запроваджує спеціальні зобов'язання для «воротарів» (gatekeepers), забезпечує інтероперабельність та забороняє антиконкурентні практики. Для України важливим завданням є адаптація антимонопольних правил до економіки цифрових платформ та посилення повноважень органу з питань конкуренції.

4. Директива (ЄС) 2022/2555 про кіберстійкість («NIS2 Directive») – спрямована на підвищення рівня кіберстійкості, визначає категорії суб'єктів критичної (essential) та важливої (important) інфраструктури, встановлює вимоги до управління ризиками та звітування про інциденти. Для України ключовими завданнями є визначення базових секторних вимог у сфері кібербезпеки, закріплення ролі Команди реагування на комп'ютерні інциденти (Computer Security Incident Response Team, CSIRT) та встановлення чітких обов'язків щодо повідомлення про кіберінциденти.

5. Регламент (ЄС) 2023/2854 про дані («Data Act») – регламентує доступ і використання даних, обмін даними між бізнесом і бізнесом (B2B) та між бізнесом і урядом (B2G), а також запобігає залежності від одного постачальника у сфері хмарних сервісів (vendor lock-in). Для України головними завданнями є врегулювання правового режиму промислових даних та даних Інтернету речей (Internet of Things, IoT), визначення обов'язків виробників і постачальників, а також забезпечення реалізації принципу перенесення даних (data portability).

6. Регламент (ЄС) 2024/1689 про штучний інтелект («Artificial Intelligence Act», AI Act) – закріплює ризик-орієнтовану модель регулювання: встановлює заборонені практики, вимоги до систем високого ризику (high-risk systems) та правила прозорості для генеративних моделей (generative AI). Для України актуальними завданнями є впровадження класифікації за рівнями ризику, проведення оцінки відповідності (conformity assessment), створення наглядового органу та забезпечення прозорості використання генеративного штучного інтелекту (generative AI).

Крім зазначеного взаємозв'язку, тенденції розвитку правової системи ЄС зумовлюються також чинниками, що проявляються у соціальній, економічній, політичній, технологічній та інших сферах її функціонування. Будь-яка правова система та її елементи неминуче реагують на запити громадянського суспільства, соціальні виклики й загрози, які супроводжують суспільний розвиток та вимагають адекватного сучасним реаліям правового забезпечення. Зазначені чинники насамперед впливають на змістовний вимір правового розвитку ЄС. Ефективність правового регулювання у різних сферах суспільного життя залежить не лише від формальних характеристик правової системи – її інституційної та ідеологічної основи, ієрархії джерел права, – але й від урахування соціальної складової якості закону. Показниками такої складової є відповідність правових норм суспільним очікуванням і потребам, їх справедливість, легітимність та здатність до соціальної адаптації.

Втім, у сучасній науковій літературі тенденції розвитку правової системи ЄС здебільшого аналізуються крізь призму її формальних характеристик – інституційної та нормативної основи. Так, дослідники виокремлюють такі основні напрями:

1) тенденція посилення автономності правової системи ЄС щодо національних правопорядків держав-членів, що проявляється у спроможності норм первинного та вторинного права ЄС безпосередньо застосовуватися в їхніх правових системах, створюючи права й обов'язки для фізичних і юридичних осіб на території Союзу незалежно від прийняття додаткових актів національного законодавства;

2) тенденція закріплення примату (supremacy) права ЄС над правом держав-членів, яка безпосередньо пов'язана з практикою Суду ЄС, наділеного виключними повноваженнями щодо тлумачення та забезпечення єдності європейського права;

3) тенденція конвергенції елементів романо-германської правової сім'ї, до якої належить більшість держав-членів, із прецедентними засадами, що формуються насамперед завдяки рішенням Суду ЄС [18, с. 52].

Крім того, у сучасній науковій літературі виокремлюються такі тенденції розвитку правової системи ЄС:

– посилення системних взаємозв'язків між джерелами первинного та вторинного права ЄС, з одного боку, і національними правопорядками держав-членів – з іншого;

– розширення й поглиблення взаємодії правової системи ЄС із міжнародним правом та правовими системами третіх держав [19, с. 314; 20, с. 328];

– утвердження примату (supremacy) права ЄС щодо національного права держав-членів;

– зростання ролі судового прецеденту (case law) у системі джерел права ЄС [21, с. 259; 22, с. 59];

– активізація інтеграційних процесів у межах ЄС і відповідне розширення його компетенції;

– посилення гарантій захисту прав і свобод людини;

– уніфікація та гармонізація права ЄС і національного законодавства держав-членів;

– реформування інституційної системи ЄС шляхом упровадження нових механізмів і процедур, спрямованих на підвищення ефективності, прозорості та підзвітності його інститутів;

– розвиток правового регулювання у сфері цифрових технологій – застосування штучного інтелекту, забезпечення кібербезпеки, захист персональних даних та функціонування цифрових послуг, що спрямовано на адаптацію правової системи ЄС до викликів цифровізації та впливу новітніх технологій на всі сфери суспільного життя;

– зміцнення ролі ЄС як суб'єкта міжнародного права та розширення його взаємодії з іншими учасниками міжнародних відносин (державами, міжнародними організаціями та регіональними інтеграційними об'єднаннями) [3, с. 137–158; 13].

Виокремлення цих та інших тенденцій розвитку правової системи ЄС дозволяє сформулювати певні узагальнення щодо закономірностей їх виникнення та розвитку, зокрема:

1. Тенденції сучасного розвитку правової системи ЄС, як і будь-які інші соціально-правові процеси, формуються під впливом комплексу об'єктивних і суб'єктивних чинників. Об'єктивні чинники зумовлюються особливостями розвитку економіки, технологій, політичної та соціальної сфер, а також інших ключових галузей суспільного життя. Суб'єктивні чинники пов'язані насамперед із рівнем правосвідомості

та специфікою правової культури громадян ЄС, що безпосередньо впливає на напрями та характер трансформацій правової системи.

2. Кризові реалії сьогодення, особливо ті, що зумовлені деструкцією системи міжнародних відносин у зв'язку із загарбницькою війною РФ проти України та неспроможністю сучасного міжнародного права, зокрема гуманітарного, ефективно запобігати таким війнам, істотно посилили тенденції розвитку правової системи ЄС, спрямовані на зміцнення її інституційно-владної основи та подальшу конституціоналізацію в межах ЄС. Належна та своєчасна реакція на подібні виклики вимагає вдосконалення інтегративних механізмів як на рівні ЄС, так і в межах демократичної міжнародної спільноти, а також переосмислення низки питань, пов'язаних із захистом прав і свобод людини, уніфікацією та гармонізацією права. За таких умов пріоритетними є тенденції поглиблення економічної, політичної, безпекової та інших видів інтеграції держав-членів ЄС, що досягається, зокрема, шляхом укладення нових міжнародних договорів і прийняття нормативних актів, спрямованих на гармонізацію національних законодавств і зміцнення компетенцій інститутів ЄС, особливо у сферах цифровізації, кібербезпеки, охорони здоров'я та захисту довкілля.

3. Одним із основних завдань сучасного розвитку правової системи ЄС є пошук оптимального балансу між посиленням інституційно-владної основи її функціонування та гарантуванням прав і свобод громадян. Важливо забезпечити пріоритет їх захисту в умовах нових викликів, серед яких – стрімкий науково-технологічний прогрес, неспроможність міжнародного права гарантувати стабільний мир і безпеку, а також криза правосвідомості та моральних орієнтирів у суспільстві.

Основне завдання полягає у виробленні такого механізму розвитку ЄС, який, з одного боку, забезпечував би належний рівень гарантування прав і свобод громадян, що становлять ціннісний фундамент європейського правопорядку, а з іншого – створював би ефективні інституційно-правові механізми запобігання можливим деструктивним процесам як на рівні самого ЄС, так і в межах держав-членів.

У процесі європейської інтеграції України проблема вдосконалення правотворчої діяльності набуває додаткового значення. Проаналізувавши загальні особливості правової системи ЄС та тенденції її сучасного розвитку, логічним кроком є з'ясування їхнього впливу на методологічні засади нормопроєктування в Україні. Адже ефективна адаптація національного законодавства до *acquis* ЄС неможлива без вироблення єдиної методології правотворчої практики, що поєднує європейські стандарти нормопроєктування з українськими правовими традиціями.

Прийняття у 2023 році Закону України «Про правотворчу діяльність», який згідно з п. 1 розділу XIV «Прикінцеві положення» набуде чинності через рік після припинення або скасування воєнного стану, стало важливим кроком у напрямі інституціоналізації нормопроєктування як методологічної складової правотворчої діяльності. У цьому законі вперше системно закріплено принципи правотворчої діяльності (ст. 3), правила нормопроєктувальної техніки (ст. 31), вимоги до змісту нормативно-правового акта (ст. 34) та до підготовки проєктів нормативно-правових актів (ст. 43). Водночас аналіз практики засвідчує, що цього кроку недостатньо: правотворча діяльність в Україні нерідко є безсистемною, позбавленою належної оцінки регуляторного впливу та обтяженою суттєвими проблемами термінологічної уніфікації. Саме тому надзвичайно важливим є застосування методології нормопроєктування, наближеної до європейських стандартів.

ЄС виробив власну систему методологічних орієнтирів, відображених у таких документах, як Міжінституційна угода між Європейським парламентом, Радою ЄС та Європейською комісією щодо вдосконалення законотворчості (2016) [23], Повідомлення Європейської комісії «Належне нормопроєктування: об'єднання зусиль для створення кращих законів» (2021) [24], «Керівні принципи належного нормопроєктування» (2021) [25]. У цих документах акцент зроблено на підвищенні прозорості законотворчого процесу, обов'язковому проведенні оцінки регуляторного впливу, забезпеченні участі заінтересованих сторін у консультаціях та здійсненні постзаконодавчого моніторингу реалізації нормативних актів.

У звіті Європейської комісії про прогрес України у 2024 році вказано, що якість української правотворчої діяльності потребує суттєвого вдосконалення. Зокрема, відзначено недостатню інформативність пояснювальних записок, формальний характер оцінок регуляторного впливу та відсутність системного постзаконодавчого моніторингу [26]. Відтак методологічне оновлення нормопроєктування в Україні розглядається не лише як внутрішня потреба, а й як ключова передумова подальшого просування у переговорах про вступ до ЄС.

Вважаємо, що основним елементом методології має стати впровадження інструментів «належного нормопроєктування» (*better regulation*). По-перше, це комплексна оцінка регуляторного впливу (*regulatory impact assessment*), яка дозволяє прогнозувати соціальні, економічні та екологічні наслідки прийняття законів та інших нормативно-правових актів. По-друге, «SME test» – спеціальна методика, спрямована на врахування інтересів малого та середнього бізнесу. По-третє, принцип «один прийнятий акт – один скасований» («*one in, one out*»), що забезпечує баланс між кількістю нових і скасованих регуляцій. Нарешті, важливим є уникнення явища «надмірної імплементації» («*gold-plating*»), коли національний законодавець перевищує вимоги актів ЄС, створюючи надмірний регуляторний тягар для суб'єктів господарювання [27; 28].

Окремої уваги заслуговує питання мовно-термінологічної уніфікації. Переклад *acquis* ЄС українською мовою та створення Єдиного глосарію термінів стали одним із наймасштабніших проєктів у сфері правотворчої діяльності. Використання офіційних перекладів є необхідною умовою для уникнення термінологічних колізій, що можуть зумовити помилки у правозастосуванні. «Посібник з перекладу права ЄС українською мовою» (частини А і В, 2024) містить докладні методичні рекомендації щодо перекладу юридичних термінів і гармонізації правових категорій [29]. Тож термінологічна узгодженість постає не лише технічною вимогою, а й методологічною передумовою ефективного нормопроектування в Україні.

Важливим аспектом є інституційне забезпечення нормопроектної діяльності. Досвід держав-членів ЄС засвідчує, що високий рівень законотворення неможливий без спеціалізованих експертних органів. Для України доцільним видається створення Парламентського офісу нормопроектування, який здійснюватиме експертно-аналітичний супровід законопроектів, перевірку їх відповідності *acquis* ЄС та підготовку узгоджених редакційних версій [30]. Запропонований офіс не дублюватиме повноважень Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України. На відміну від класичної юридичної експертизи, його мандат концентруватиметься на методологічних аспектах нормопроектування, відповідності *acquis* ЄС, термінологічній уніфікації та впровадженні інструментів належного нормопроектування («Better Regulation»), зокрема оцінки регуляторного впливу (Regulatory Impact Assessment, RIA), «SME test» та постзаконодавчої оцінки (ex post evaluation). Саме такі функції нині залишаються поза сферою компетенції ГНЕУ. Створення подібної інституції сприятиме підвищенню системності, відкритості й прогнозованості національного законотворчого процесу. Доречно згадати, що у низці держав-членів ЄС існують аналогічні інституційні практики: у Німеччині функціонує Рада з питань оцінки нормативних актів (Normenkontrollrat), яка забезпечує незалежний контроль за якістю законопроектів [29], а у Франції – Державна рада (Conseil d'État), що здійснює обов'язкову попередню експертизу проєктів законів [31]. Подібний досвід підтверджує ефективність створення спеціалізованого парламентського офісу й в Україні.

Важливим аспектом є інституційне забезпечення нормопроектної діяльності. Досвід держав-членів ЄС засвідчує, що високий рівень законотворення неможливий без спеціалізованих експертних органів. Для України доцільним видається створення Парламентського офісу нормопроектування, який здійснюватиме експертно-аналітичний супровід законопроектів, перевірку їх відповідності *acquis* ЄС та підготовку узгоджених редакційних версій [30]. Запропонований офіс не дублюватиме повноважень Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України. На відміну від класичної юридичної експертизи, його повноваження концентруватиметься на методологічних аспектах нормопроектування, відповідності *acquis* ЄС, термінологічній уніфікації та впровадженні інструментів належного нормопроектування («Better Regulation»), зокрема оцінки регуляторного впливу (RIA), «SME test» та постзаконодавчої оцінки (ex post evaluation). Саме такі функції нині залишаються поза сферою компетенції ГНЕУ. Створення подібної інституції сприятиме підвищенню системності, відкритості й прогнозованості національного законотворчого процесу.

Таким чином, методологічні засади нормопроектування у контексті адаптації до права ЄС структурно складаються з трьох взаємопов'язаних блоків:

- 1) оновлення правових принципів і нормопроектувальної техніки відповідно до стандартів ЄС;
- 2) інтеграція інструментів «належного нормопроектування» (better regulation) для підвищення якості нормативно-правових актів;
- 3) інституційне та термінологічне забезпечення процесу гармонізації національного законодавства з *acquis* ЄС.

Ураховуючи викладене, вбачається за можливе запропонувати прикладну модель впровадження методологічних засад нормопроектування, яка має визначальне значення для гармонізації українського законодавства з *acquis* ЄС.

По-перше, важливим складником такої моделі є інструменти належного нормопроектування («Better Regulation»). До них належать мінімальні стандарти для проведення оцінки регуляторного впливу («regulatory impact assessment», RIA), обов'язкове врахування інтересів малого та середнього бізнесу через «SME test», застосування правила «один прийнятий акт – один скасований» («one in, one out»), яке гарантує баланс між кількістю прийнятих і скасованих актів, а також регулярні оцінки ефективності («ex post») уже прийнятих нормативно-правових актів [32; 33].

По-друге, суттєве значення має термінологічне забезпечення. Йдеться про опору на автентичні тексти *acquis*, використання єдиного глосарію термінів та запровадження формалізованої процедури термінологічної перевірки перед внесенням законопроекту на розгляд парламенту [29]. Це унеможливує розбіжності у перекладі й забезпечує узгодженість правової термінології.

По-третє, необхідним є формування інституційної архітектури, яка б охоплювала створення Парламентського офісу нормопроектування. Його діяльність має бути спрямована на методологічне забезпечення нормопроектної діяльності, перевірку відповідності законопроектів *acquis*, термінологічну уніфікацію та впровадження стандартів належного нормопроектування, включно з RIA, SME test та ex post-оцінками. Крім того, важливою є налагоджена взаємодія з урядовими органами, відповідальними за

євроінтеграцію, а також створення реєстру імплементації *acquis*, який дозволить відслідковувати виконання зобов'язань [23; 24; 25].

По-четверте, прикладна модель передбачає пріоритезацію імплементації на основі матриці з такими осями, як обов'язковість упровадження, очікуваний вплив, готовність секторів та ризик надмірної транспозиції. Такий інструмент дозволяє здійснювати системне планування черговості законопроектів та забезпечує ефективність законодавчої адаптації.

Реалізація цієї моделі забезпечить не лише виконання міжнародних зобов'язань України, але й зміцнення національної правової системи, підвищення її стійкості до глобальних викликів і здатності інтегруватися у спільний європейський правопорядок. Отже, методологічні засади нормопроєктування виступають визначальним інструментом гармонізації українського законодавства з *acquis* ЄС. Їхня імплементація, що охоплює техніку нормопроєктування, принципи належного регулювання, термінологічну уніфікацію та інституційне забезпечення, створює необхідне підґрунтя для ефективної адаптації правової системи України до європейських стандартів. Викладені міркування логічно підводять до підсумування результатів проведеного дослідження.

Висновки. Правова система ЄС є утворенням *sui generis*, що поєднує риси міжнародного та наднаціонального правопорядків і демонструє високий рівень інституційної та нормативної інтеграції. Її унікальність полягає у здатності одночасно взаємодіяти з національними правовими системами держав-членів ЄС і з міжнародним правом, формуючи автономний правопорядок ЄС, заснований на спільних цінностях і загальних принципах.

Особливістю цієї системи є поєднання багаторівневості та комплексності: вона охоплює як публічні, так і приватні правовідносини, регулює внутрішні процеси в межах ЄС та визначає засади взаємодії з третіми державами. Сучасні тенденції її розвитку свідчать про подальшу конституціоналізацію правопорядку ЄС, посилення інституційної спроможності та розширення його компетенцій у сферах цифрової економіки, кібербезпеки, охорони довкілля, охорони здоров'я, а також безпекової й оборонної політики.

Кризові реалії, зокрема збройна агресія Російської Федерації проти України, продемонстрували обмеженість наявних механізмів міжнародного права у забезпеченні миру та безпеки. Це актуалізувало роль права ЄС як стабілізуючого та захисного механізму, а також підтвердило його значення як інтеграційної моделі, що поєднує ціннісну основу з дієвими правовими інструментами.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у розробленні та формулюванні комплексного підходу до адаптації українського законодавства до *acquis* ЄС, представленого як авторська модель. Цей підхід охоплює три взаємопов'язані рівні:

1) теоретичний – осмислення природи, структури та доктринальних засад права ЄС, зокрема автономії правопорядку, принципу примату, доктрини прямої дії та процедури попереднього рішення як механізму діалогу між Судом ЄС і національними судами;

2) методологічний – інтеграція принципів «належного нормопроєктування» («better regulation»), що передбачають проведення оцінки регуляторного впливу («regulatory impact assessment»), застосування тесту для малого та середнього бізнесу («SME test»), дотримання принципу «один прийнятий акт – один скасований» («one in, one out»), уникнення практики «надмірної імплементації» («gold-plating») та здійснення обов'язкових наступних оцінок ефективності («ex post evaluation»);

3) інституційно-прикладний – створення Парламентського офісу нормопроєктування, який, на відміну від Головного науково-експертного управління, зосереджуватиметься не на класичній юридичній експертизі, а на методологічному забезпеченні, перевірці відповідності *acquis* ЄС, термінологічній уніфікації та впровадженні стандартів «належного нормопроєктування».

Важливим здобутком проведеного дослідження є доведення, що саме поєднання доктринальних орієнтирів права ЄС із практичними інструментами нормопроєктування створює нову якість правотворчої діяльності в Україні. Запропонована авторська модель акцентує на необхідності не лише формальної транспозиції актів ЄС у національне законодавство, але й їх змістовної інтеграції у правову систему України з урахуванням соціальних очікувань, принципу верховенства права та потреб національної безпеки.

Таким чином, успішна адаптація України до *acquis* ЄС потребує:

– поєднання глибинного розуміння базових доктрин права ЄС із їхньою проєкцією на національну правотворчу діяльність;

– вироблення сучасної методології нормопроєктування, орієнтованої на інструменти «належного нормопроєктування» (better regulation);

– забезпечення термінологічної уніфікації та використання автентичних перекладів *acquis*;

– інституційного закріплення авторської моделі у вигляді Парламентського офісу нормопроєктування, який спеціалізуватиметься на методології, відповідності *acquis*, термінологічній узгодженості та впровадженні стандартів «належного нормопроєктування» (better regulation).

Перспективи подальших досліджень убачаються у розробці практичних механізмів функціонування парламентського офісу нормопроєктування, адаптації інструментів оцінки регуляторного впливу до українських умов, а також у поглибленні аналізу процедур постзаконодавчого моніторингу та їх інтеграції у процес європейської інтеграції. Це дозволить підвищити якість національної правотворчої діяльності

відповідно до європейських стандартів і забезпечити стійкість правової системи України за умов глобальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сунегін С. О. Правова система: проблеми ефективності в контексті сучасних тенденцій правового розвитку. *Альманах права*. 2019. Вип. 10. С. 252–264.
2. Reshota V., Burdin V., Teremetskyi V., Synchuk S., Chopko K., Burak V. Electronic petitions in European states and Ukraine solving social and economic problems. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 2021. Vol. 24, Special Issue 1: Business Ethics and Regulatory Compliance. P. 1-9. URL: <https://www.abacademies.org/articles/electronic-petitions-in-european-states-and-ukraine-solving-social-and-economic-problems.pdf> (дата звернення: 5.06.2025)
3. *Philosophical Foundations of European Union Law* / ed. by J. Dickson & P. Eleftheriadis. Oxford: Oxford University Press, 2012. 668 p.
4. Teremetskyi V., Tokarieva K., Dziuba Iu., Shelukhin N., Predmestnikov O., Parpan U. Combatting disinformation and cyber threats in the European Union and United States: Lessons for Ukraine. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2021. Vol. 24, Special Issue 1: Business Ethics and Regulatory Compliance. P. 1-10. URL: <https://www.abacademies.org/articles/combating-disinformation-and-cyber-threats-in-the-european-union-and-united-states-lessons-for-ukraine.pdf> (дата звернення: 7.06.2025)
5. Сунегін С. О. Теоретико-правова характеристика статичних та динамічних елементів в романо-германській правовій сім'ї: автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2011. 20 с.
6. Трагнюк О. Я. Деякі концептуальні засади побудови інституційної системи Європейського Союзу. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2005. Вип. 10. С. 67–75.
7. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*, C 326, 26.10.2012.
8. Case 6/64 Costa v. ENEL. Judgment of the Court of 15 July 1964. ECLI:EU:C:1964:66, European Court Reports 1964, p. 585.
9. Case 11/70 Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel. Judgment of the Court of 17 December 1970. ECLI:EU:C:1970:114, European Court Reports 1970, p. 1125.
10. Case 26/62 Van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen. Judgment of the Court of 5 February 1963. ECLI:EU:C:1963:1, European Court Reports 1963, p. 1.
11. Case 106/77 Amministrazione delle Finanze dello Stato v. Simmenthal SpA. Judgment of the Court of 9 March 1978. ECLI:EU:C:1978:49, European Court Reports 1978, p. 629.
12. European Commission. White Paper on European Governance. COM(2001) 428 final, Brussels, 25.7.2001.
13. Craig, P., De Búrca, G. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. 7th ed. Oxford: Oxford University Press, 2020. 1219 p.
14. Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / пер. Г. Друзенка та С. Друзенко; за заг. ред. Г. Друзенка. Київ: «К.І.С.», 2010. 536 с.
15. Regulation (EU, Euratom) 2020/2092 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2020 on a general regime of conditionality for the protection of the Union budget. *Official Journal of the European Union*, L 433I, 22.12.2020.
16. Charter of Fundamental Rights of the European Union. *Official Journal of the European Communities*. OJ C 364, 18.12.2000. P. 1–22. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32000X1218> (дата звернення: 4.06.2025).
17. Сахань О. М., Шевчук Н. В. Європейські цінності як запорука процвітання суспільства: український вибір. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2018. № 2 (37). С. 177–196.
18. Якименко Х. С., Сало В. І., Окладна М. Г. Правотворча діяльність інститутів Європейського Союзу. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 27. С. 77–91.
19. Brkan M. Preparing the European Union for the Future? Necessary Revisions of Primary Law after the Non-Ratification of the Treaty establishing a Constitution for Europe (national report for Slovenia). In: Koeck H. F., Karollus M. M. (eds.). *Preparing the European Union for the Future? Necessary Revisions of Primary Law after the Non-Ratification of the Treaty establishing a Constitution for Europe*. Proceedings of XXIII FIDE Congress, Linz, 2008. Vol. 1. P. 313–324.
20. Slaughter A.-M., Burke-White W. The Future of International Law Is Domestic (or, The European Way of Law). *Harvard International Law Journal*. 2006. Vol. 47, No. 2. P. 327–352.
21. Besson S. From European integration to European integrity: Should European law speak with just one voice? *European Law Journal*. 2004. № 10(3). P. 257–281. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0386.2004.00218.x>
22. *International governance and law: state regulation and non-state law* / ed. by H. van Schooten, J. M. Verschuuren. Cheltenham (UK); Northampton, MA (US): Edward Elgar Publishing, 2008. 240 p.
23. Interinstitutional Agreement on Better Law-Making. *Official Journal of the European Union*. OJ L 123.

12.05.2016. P. 1–14.

24. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. *Better Regulation: Joining Forces to Make Better Laws*. COM(2021) 219 final. Brussels, 29.04.2021.

25. Commission Staff Working Document. *Better Regulation Guidelines*. SWD(2021) 305 final. Brussels, 3 November 2021. ???

26. Commission Staff Working Document. *Ukraine 2024 Report*. Accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Brussels, 30.10.2024. SWD(2024) 699 final.

27. Renda A., Laurer M., Modzelewska A., Zarra A. *Feasibility Study: Introducing "One-In-One-Out" in the European Commission*. Final report for the German Ministry for Economic Affairs and Energy. Brussels: Centre for European Policy Studies (CEPS), 2019. 143 p. URL: https://www.bundeswirtschaftsministerium.de/Redaktion/DE/Publikationen/Studien/final-report-oioo-ceps.pdf?__blob=publicationFile (дата звернення: 7.06.2025)

28. Trnka D., Thuerer Y. *One-in, x-out: Regulatory offsetting in selected OECD countries*. OECD Regulatory Policy Working Papers, No. 11. Paris: OECD Publishing, 2019. <https://doi.org/10.1787/67d71764-en>

29. Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. In 2 parts. Part A. EU Law, Language, and Terminology / Editors: Martina Bajčić, Colin D. Robertson, and Liudmyla Slavova. Kyiv: Kyiv University, 2024. 135 p.

30. Інформаційна довідка щодо створення Парламентського офісу нормопроєктування в Україні. Київ : Дослідницька служба Верховної Ради України, 2023. 28 с.

31. European Parliament. *Better Law-Making: Strengthening the Scrutiny of EU Legislation*. Brussels, 2021. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA\(2021\)662670](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA(2021)662670) [in English].

32. European Commission. *Better Regulation Toolbox*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021.

33. Interinstitutional Agreement of 13 April 2016 on Better Law-Making. Official Journal of the European Union, L 123, 12.5.2016.

REFERENCES:

1. Suniehin, S. O. (2019). Pravova systema: problemy efektyvnosti v konteksti suchasnykh tendentsii pravovoho rozvytku [Legal system: problems of efficiency in the context of modern tendencies of legal development]. *Almanakh prava*, 10, 252–264. [in Ukrainian].

2. Reshota, V., Burdin, V., Teremetskyi, V., Synchuk, S., Chopko, K., & Burak, V. (2021). Electronic petitions in European states and Ukraine solving social and economic problems. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 24(Special Issue 1: Business Ethics and Regulatory Compliance), 1–9. Retrieved from: <https://www.abacademies.org/articles/electronic-petitions-in-european-states-and-ukraine-solving-social-and-economic-problems.pdf> [in English].

3. Dickson, J., & Eleftheriadis, P. (Eds.). (2012). *Philosophical Foundations of European Union Law*. Oxford: Oxford University Press. 668 p. [in English].

4. Teremetskyi, V., Tokarieva, K., Dziuba, Iu., Shelukhin, N., Predmestnikov, O., & Parpan, U. (2021). Combatting disinformation and cyber threats in the European Union and United States: Lessons for Ukraine. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 24(Special Issue 1: Business Ethics and Regulatory Compliance), 1–10. Retrieved from: <https://www.abacademies.org/articles/combating-disinformation-and-cyber-threats-in-the-european-union-and-united-states-lessons-for-ukraine.pdf> [in English].

5. Suniehin, S. O. (2011). *Teoretyko-pravova kharakterystyka statychnykh ta dynamichnykh elementiv v romano-hermanskii pravovii simi* [Theoretical and legal characteristics of static and dynamic elements in the Romano-Germanic legal family]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: Instytut derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. 20 p. [in Ukrainian].

6. Trahniuk, O. Ya. (2005). Deiaki kontseptualni zasady pobudovy instytutsiinoi systemy Yevropeiskoho Soiuzu [Some conceptual foundations of building the institutional system of the European Union]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia – State Building and Local Self-Government*, № 10, pp. 67–75. [in Ukrainian].

7. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. (2012). *Official Journal of the European Union*, C 326, 26.10.2012. [in English].

8. Case 6/64 Costa v. ENEL. Judgment of the Court of 15 July 1964. ECLI:EU:C:1964:66, *European Court Reports*, 1964, p. 585. [in English].

9. Case 11/70 Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel. Judgment of the Court of 17 December 1970. ECLI:EU:C:1970:114, *European Court Reports*, 1970, p. 1125. [in English].

10. Case 26/62 Van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen. Judgment of the Court of 5 February 1963. ECLI:EU:C:1963:1, *European Court Reports*, 1963, p. 1. [in English].

11. Case 106/77 Amministrazione delle Finanze dello Stato v. Simmenthal SpA. Judgment of the Court of 9 March 1978. ECLI:EU:C:1978:49, *European Court Reports*, 1978, p. 629. [in English].

12. European Commission. (2001). *White Paper on European Governance*. COM(2001) 428 final, Brussels, 25.7.2001. [in English].
13. Craig, P., De Búrca, G. (2020). *EU Law: Text, Cases, and Materials*. 7th ed. Oxford: Oxford University Press. 1219 p. [in English].
14. Konstytutsiini akty Yevropeiskoho Soiuzu (v redaktsii Lisabonskoho dohovoru) [Constitutional Acts of the European Union (as amended by the Lisbon Treaty)] / per. H. Druzenka ta S. Druzenko; za zah. red. H. Druzenka. Kyiv: «K.I.S.», 2010. 536 p. [in Ukrainian].
15. Regulation (EU, Euratom) 2020/2092 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2020 on a general regime of conditionality for the protection of the Union budget. *Official Journal of the European Union*, L 433I, 22.12.2020. [in English].
16. Charter of Fundamental Rights of the European Union. *Official Journal of the European Communities*, C 364, 18.12.2000, pp. 1–22. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32000X1218> [in English].
17. Sakhan, O. M., Shevchuk, N. V. (2018). Yevropeiski tsinnosti yak zaporuka protsvitannia suspilstva: ukrainskyi vybir [European values as a guarantee of social prosperity: the Ukrainian choice]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*, № 2 (37), pp. 177–196. [in Ukrainian].
18. Yakymenko, Kh. S., Salo, V. I., Okladna, M. H. (2014). Pravotvorcha diialnist instytutiv Yevropeiskoho Soiuzu [Law-making activity of the institutions of the European Union]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriadvannia*, 27, pp. 77–91. [in Ukrainian].
19. Brkan, M. (2008). Preparing the European Union for the Future? Necessary Revisions of Primary Law after the Non-Ratification of the Treaty establishing a Constitution for Europe (national report for Slovenia). In: Koeck, H. F., Karollus, M. M. (eds.). *Preparing the European Union for the Future? Necessary Revisions of Primary Law after the Non-Ratification of the Treaty establishing a Constitution for Europe. Proceedings of XXIII FIDE Congress, Linz 2008*, Vol. 1, pp. 313–324. [in English].
20. Slaughter, A.-M., Burke-White, W. (2006). The Future of International Law Is Domestic (or, The European Way of Law). *Harvard International Law Journal*, 47(2), pp. 327–352. [in English].
21. Besson, S. (2004). From European integration to European integrity: Should European law speak with just one voice? *European Law Journal*, 10(3), pp. 257–281. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0386.2004.00218.x> [in English].
22. Van Schooten, H., Verschuuren, J. M. (eds.) (2008). *International governance and law: state regulation and non-state law*. Cheltenham (UK); Northampton, MA (US): Edward Elgar Publishing. 240 p. [in English].
23. Interinstitutional Agreement on Better Law-Making. *Official Journal of the European Union*, L 123, 12.05.2016, pp. 1–14. [in English].
24. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. *Better Regulation: Joining Forces to Make Better Laws*. COM(2021) 219 final. Brussels, 29.04.2021. [in English].
25. Commission Staff Working Document. *Better Regulation Guidelines*. SWD(2021) 305 final. Brussels, 3 November 2021. [in English].
26. Commission Staff Working Document. *Ukraine 2024 Report. Accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council*. SWD(2024) 699 final. Brussels, 30.10.2024. [in English].
27. Renda, A., Laurer, M., Modzelewska, A., Zarra, A. (2019). *Feasibility Study: Introducing “One-In-One-Out” in the European Commission. Final report for the German Ministry for Economic Affairs and Energy*. Brussels: Centre for European Policy Studies (CEPS). 143 p. URL: https://www.bundeswirtschaftsministerium.de/Redaktion/DE/Publikationen/Studien/final-report-oioo-ceps.pdf?__blob=publicationFile [in English].
28. Trnka, D., Thuerer, Y. (2019). One-in, x-out: Regulatory offsetting in selected OECD countries. *OECD Regulatory Policy Working Papers*, No. 11. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/67d71764-en> [in English].
29. Bajčić, M., Robertson, C. D., Slavova, L. (eds.) (2024). *Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. In 2 parts. Part A. EU Law, Language, and Terminology*. Kyiv: Kyiv University. 135 p. [in English].
30. Informatsiina dovidka shchodo stvorennia Parlamentskoho ofisu normoproiektuvannia v Ukraini [Information note on the creation of the Parliamentary Office of Law-Making in Ukraine]. (2023). Kyiv: Doslidnytska sluzhba Verkhovnoi Rady Ukrainy. 28 s. [in Ukrainian].
31. European Commission. (2021). *Better Regulation Toolbox*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 416 p. [in English].
32. Interinstitutional Agreement of 13 April 2016 on Better Law-Making. (2016). *Official Journal of the European Union*, L 123, 12.5.2016, p. C. 14. [in English].
33. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation, GDPR). (2016). *Official Journal of the European Union*, L 119, 4.5.2016. [in English].

Стаття надійшла до редакції 13.06.2025